VENDIM
Nr. 14, datë 25.3.2025

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Holta Zaçaj	kryetare;
Marsida Xhaferllari	anëtare;
Fiona Papajorgji	anëtare;
Sonila Bejtja	anëtare;
Ilir Toska	anëtar;
Genti Ibrahimi	anëtar;
Marjana Semini	anëtare;
Sandër Beci	anëtar,

me sekretare Belma Lleshi, më datë 25.3.2025, mori në shqyrtim në seancë plenare mbi bazë të dokumenteve kërkesën nr. 17 (E) 2024 të Regjistrit Themeltar, që u përket:

KËRKUESE: ELDA KOZMA, TEA KOZMA, përfaqësuar nga avokat Ervin Metalla, me prokurë të posaçme.

SUBJEKT I INTERESUAR: SHOQËRIA E SIGURIMEVE "SIGMA-VIENNA INSURANCE GROUP" SH.A.

OBJEKTI: Shfuqizimi i vendimit nr. 00-2023-3498 (508), datë 20.9.2023, të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, si i papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

BAZA LIGJORE: Nenet 41, 42, 131 dhe 134, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë *(Kushtetuta)*; neni 6 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut *(KEDNJ)*; ligji nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar *(ligji nr. 8577/2000)*.

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatorin e çështjes Sandër Beci, mori në shqyrtim parashtrimet me shkrim të kërkueseve, Elda dhe Tea Kozma (*kërkueset*), të cilat kanë kërkuar pranimin e kërkesës, konstatoi mungesën e prapësimeve me shkrim të subjektit të interesuar, shoqërisë së sigurimeve "SIGMA-Vienna Insurance Group" sh.a., si dhe diskutoi çështjen në tërësi,

VËREN:

I
Rrethanat e çështjes

1. Kërkueset janë trashëgimtare ligjore të të ndjerit Q.K. Ky i fundit ka qenë i punësuar si specialist pranë shoqërisë së sigurimeve "SIGMA-Vienna Insurance Group" sh.a *(shoqëria)*. Më datë 15.7.2011, pranë godinës ku ndodhen zyrat e shoqërisë, në afërsi të hyrjes së garazheve, ka ndodhur një ngjarje. Shtetasi R.K., babai i një punonjësi të shoqërisë, ndërsa ka qenë duke larë një makinë të saj, në një moment, ndërsa është bllokuar elektropompa e vendosur brenda një pusete aty pranë dhe që shërbente për largimin e ujërave të bardha, në përpjekje për zhbllokimin e elektropompës, ka rënë në kontakt me rrymën elektrike duke mbetur i shtrirë mbi pusetë. Ndërkohë, trashëgimlënësi i kërkueseve, shtetasi Q.K., i cili ka qenë duke dalë nga zyrat e shoqërisë, pa e ditur shkakun e gjendjes në atë pozicion të shtetasit R.K., i është afruar atij menjëherë për t'i dhënë ndihmë, duke rënë në kontakt me rrymën elektrike. Si pasojë, të dy këta shtetas kanë gjetur vdekjen.

2. Për këtë ngjarje është realizuar inspektim nga inspektorati shtetëror përgjegjës për sigurinë nga rreziku elektrik, konkretisht Inspektorati Qendror Teknik *(IQT),* i cili, në bashkëpunim edhe me shoqërinë e shpërndarjes së energjisë elektrike (CEZ sh.a.), ka përpiluar aktin e ekspertimit teknik të datës 15.7.2011, në të cilin janë përshkruar rrethanat dhe vlerësimet për shkaqet e

ndodhjes së aksidentit. Po ashtu, pas njoftimit nga ana e shoqërisë, është realizuar inspektim edhe nga inspektorati shtetëror përgjegjës për sigurinë dhe shëndetin në punë, konkretisht Inspektorati Shtetëror i Punës *(ISHP),* i cili ka përpiluar aktet përkatëse të inspektimit dhe kontrollit.

3. Gjithashtu, për ngjarjen, Prokuroria pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë *(Prokuroria e Tiranës)* ka filluar procedimin penal për veprën penale "Shkelja e rregullave të sigurimit në punë", të parashikuar nga neni 289 i Kodit Penal. Në kuadër të këtij procedimi penal janë marrë deklarimet e disa shtetasve, përfshirë edhe punonjës të shoqërisë. Është realizuar ekspertimi mjeko-ligjor dhe është administruar akti i ekspertimit i datës 15.7.2011, sipas të cilit shkaku i vdekjes së dy viktimave ka qenë ndalimi i menjëhershëm i zemrës si pasojë e kontaktit me rrymën elektrike. Në kuadër të këtij procedimi penal është administruar edhe praktika dokumentare e ISHP-së, sikundër janë marrë edhe deklarimet e inspektorit përkatës, referuar të cilave shoqëria ka pasur mungesë të një rregulloreje të sigurimit teknik në punë, përveç edhe të një personi të specializuar për mbikëqyrjen e rregullave të sigurimit teknik në punë dhe të një personi të specializuar për trajnimin e punonjësve për zbatimin e rregullave të sigurisë në punë. Në përfundim të hetimeve paraprake, Prokuroria e Tiranës, me vendimin e datës 5.12.2012, ka vendosur pushimin e çështjes penale, bazuar në nenin 328/b të Kodit të Procedurës Penale *(KPP)*, me arsyetimin se ndonëse gjendeshim para veprimeve të subjektit punëdhënës në mospërmbushje dhe mosrespektim të detyrimeve për sigurinë në punë të punonjësve, në rastin konkret mungonte subjekti i veprës penale, pikërisht personi përgjegjës për sigurinë në punë, ndërsa shoqëria ka qenë ende brenda afatit për caktimin e një personi të tillë referuar vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 108, datë 29.2.2011, "Për aftësitë që duhet të plotësojnë punëmarrësit, personat dhe shërbimet e specializuara që merren me çështjet e sigurisë dhe të shëndetit në punë" *(VKM nr. 108/2011)*.

4. Më datë 22.4.2013, kërkueset i janë drejtuar gjykatës me padi kundër shoqërisë së sigurimeve, që ishte edhe punëdhënësja e trashëgimlënësit të tyre, me objekt detyrimin e saj për shpërblimin e dëmit pasuror dhe jopasuror në masën 20.000.000 lekë si rezultat i vdekjes së të ndjerit Q.K. Sipas kërkueseve, shoqëria e paditur ka shfrytëzuar një ambient të godinës, ku ka edhe zyrat, për larjen e makinave të saj, veprimtari kjo që me miratimin në heshtje të saj është kryer nga shtetasi R.K., i cili zëvendësonte të birin e punësuar pranë saj. Për këtë veprimtari, sipas tyre, shoqëria ka pasur detyrimin për marrjen e masave për mënjanimin e rrezikut të shëndetit dhe sigurisë në punë, detyrim të cilin nuk e ka përmbushur dhe për pasojë ka ndodhur edhe vdekja e trashëgimlënësit të tyre. Padia është bazuar në dispozitat e Kodit Civil (KC) për detyrimet që rrjedhin nga shkaktimi i dëmit (nenet 608 e vijues), përfshirë edhe për përgjegjësinë e punëdhënësit ndaj dëmeve të shkaktuara për fajin e punonjësve të tij në shërbim (neni 618), ashtu edhe në dispozitat e Kodit të Punës në lidhje me përgjegjësinë e punëdhënësit për sigurimin dhe mbrojtjen e shëndetit në punë (neni 39).

5. Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, me vendimin nr. 5757, datë 13.5.2014, ka vendosur rrëzimin e padisë së kërkueseve. Sipas asaj gjykate, nga analiza e çështjes në tërësi, nuk provohet ndonjë veprim/mosveprim i paligjshëm i shoqërisë së paditur dhe, për pasojë, nuk mund të flitet për përgjegjësi në shkaktimin e dëmit dhe detyrimin për shpërblim të tij, duke mos u plotësuar në rastin konkret kërkesat e neneve 608 e vijues, 618 dhe 622 të KC-së. Kundër vendimit të sipërcituar kanë paraqitur ankim kërkueset.

6. Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin nr. 3890, datë 1.12.2014, ka ndryshuar vendimin e gjykatës së shkallës së parë, duke vendosur pranimin e padisë dhe detyruar shoqërinë e paditur për të dëmshpërblyer kërkueset në shumën 20.000.000 lekë. Gjykata e apelit ka arsyetuar se vdekja e trashëgimlënësit të kërkueseve ka ardhur si pasojë e mosveprimeve të shoqërisë së paditur, e cila, ndërsa ka pasur detyrimin ligjor për të marrë masa për mënjanimin e rrezikut në vendet e punës, ka lejuar të ndjerin R.K. të lante makinat, në ambientet që përdoreshin nga ajo, në shkelje të rregullave të ruajtjes së shëndetit dhe të sigurisë në punë. Kundër vendimit të gjykatës së apelit është paraqitur rekurs nga shoqëria e paditur.

7. Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, me vendimin nr. 00-2023-3498 (508), datë 20.9.2023, në dhomën e këshillimit, ka vendosur prishjen e vendimit të gjykatës së apelit dhe lënien në fuqi të vendimit e gjykatës së shkallës së parë, me arsyetimin se vendimi i gjykatës së apelit është rrjedhojë e zbatimit të gabuar të ligjit material të zbatueshëm në çështjen konkrete, neneve 608 e vijues të KC-së, ndërkohë që vendimi i gjykatës së shkallës së parë është dhënë në zbatim dhe interpretim të drejtë të ligjit material.

8. Më datë 29.7.2024, kërkueset i janë drejtuar Gjykatës Kushtetuese (*Gjykata*) me ankim kushtetues individual sipas objektit. Kolegji i Gjykatës më datë 24.10.2024 ka vendosur kalimin e çështjes për shqyrtim në seancë plenare mbi bazë të dokumenteve.

II
Pretendimet në Gjykatën Kushtetuese

9. ***Kërkueset***, në mënyrë të përmbledhur, kanë parashtruar se u janë cenuar:

9.1 *E drejta për proces të rregullt ligjor*, e garantuar nga neni 42 i Kushtetutës, në drejtim të:

9.1.1 *Së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e caktuar më ligj,* pasi Gjykata e Lartë ka vepruar në tejkalim të juridiksionit të saj kushtetues si gjykatë ligji, duke kryer një vlerësim tërësisht të ndryshëm nga gjykata e apelit të të njëjtave fakte dhe arritur në përfundimin se vendimi i asaj gjykate duhet ndryshuar jo për shkak të zbatimit të gabuar të ligjit, por për shkak të vlerësimit të ndryshëm të provave. Kur gjykata e apelit ndryshon vendimin e gjykatës së shkallës së parë dhe i rivlerëson faktet dhe provat ndryshe, siç ka ndodhur në rastin konkret, Gjykata e Lartë në shqyrtimin e rekursit nuk mund të zgjedhë se cilin vlerësim të fakteve duhet të marrë për të vërtetë, por është e detyruar që të konsiderojë të drejtë vlerësimin e fakteve të bërë nga gjykata e apelit, si gjykata e fundit që ka vlerësuar faktet dhe provat dhe vendimi i së cilës është objekt rekursi. Diferenca midis vendimeve të gjykatave të faktit në rastin në shqyrtim ka të bëjë me vlerësimin e provave dhe të fakteve dhe problematika në këtë rast lidhet vetëm me cilësimin juridik të tyre, por jo me zbatimin e ligjit nga gjykata e apelit. Ndërhyrja e Gjykatës së Lartë duke i rikualifikuar faktet bazuar në vlerësimin e bërë nga gjykata e shkallës së parë, si dhe duke bërë edhe një vlerësim të mëtejshëm të tyre nuk është në pajtim me funksionin e saj si gjykatë ligji. Ajo gjykatë, edhe pse nuk gjeti zbatim të gabuar të ligjit material dhe procedural nga gjykata e apelit, e prishi vendimin e saj vetëm duke u bazuar në vlerësimin e provave dhe fakteve nga gjykata e shkallës së parë. Në respektim të parimit të gjykatës së caktuar me ligj, Gjykata e Lartë, nëse vlerëson se për arritjen e një konkluzioni provat e administruara nuk janë të mjaftueshme ose nevojitet kryerja e vlerësimeve të mëtejshme, nuk mund të marrë kompetencat e gjykatës së faktit, por duhet ta kthejë çështjen për rishqyrtim, pikërisht për plotësimin e këtyre të metave, por në asnjë rast nuk mund ta zgjidhë vetë çështjen në themel, duke rivlerësuar ndryshe faktet dhe provat e marra gjatë gjykimit, siç ka ndodhur në rastin konkret.

9.1.2 *Së drejtës së aksesit substancial,* pasi ajo mënyrë disponimi nga Gjykata e Lartë u ka mohuar kërkueseve të drejtën për të kërkuar përgjegjësinë për të drejtën e shpërblimit për vdekjen e të afërmit të tyre, aq më tepër që ka kaluar një periudhë kohe shumë e gjatë nga momenti i ndodhjes së këtij fakti juridik. Në çdo rast, edhe nëse Gjykata e Lartë do të vlerësonte se hetimi gjyqësor nuk ishte kryer i plotë dhe në përputhje me ligjin apo se çështja kishte nevojë për hetime të mëtejshme ose rivlerësim të provave, për shkak të aplikimit të gabuar të dispozitave ligjore procedurale lidhur me fuqinë e tyre provuese, duhet ta kishte dërguar çështjen për rishqyrtim, por jo të linte në fuqi vendimin e gjykatës së shkallës së parë, për sa kohë gjykata e apelit nuk rezultonte të kishte zbatuar gabim ligjin material në raport me faktet e pranuara prej saj.

9.2 *Parimi i sigurisë juridike,* pasi vendimi i Gjykatës së Lartë ka anuluar pasojat e një vendimi gjyqësor të formës së prerë, jo për zbatim të gabuar të ligjit, por për vlerësim të ndryshëm të fakteve dhe provave, në ndalim të juridiksionit të saj kushtetues si gjykatë ligji.

9.3 *E drejta e pronës*, pasi vendimi i Gjykatës së Lartë, duke qenë produkt i një procesi të parregullt ligjor, për shkak të shkeljes së parimit të gjykatës së caktuar me ligj, u ka cenuar kërkueseve të drejtën e pronës. Ajo gjykatë, duke prishur vendimin e gjykatës së apelit dhe lënë në fuqi vendimin e gjykatës së shkallës së parë që ka rrëzuar padinë e kërkueseve, praktikisht i detyron ato të kthejnë shpërblimin e përfituar nga ekzekutimi i vendimit të gjykatës së apelit pothuajse 9 vjet më parë.

10. *Subjekti i interesuar, "SIGMA - Vienna Insurance Group" sh.a.,* nuk ka paraqitur prapësime me shkrim, edhe pse është njoftuar rregullisht.

III
Vlerësimi i Gjykatës Kushtetuese

A. Për legjitimimin e kërkueseve

11. Çështja e legjitimimit *(locus standi)* është një ndër aspektet kryesore që lidhet me nisjen e një procesi kushtetues. Sipas neneve 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pikat 1, shkronja "i" dhe 2, të Kushtetutës, si dhe nenit 71 të ligjit nr. 8577/2000, çdo individ, person fizik ose juridik, subjekt i së drejtës private dhe publike mund të vërë në lëvizje Gjykatën për gjykimin përfundimtar të ankesave kundër çdo akti të pushtetit publik ose vendimi gjyqësor që cenon të drejtat dhe liritë themelore të garantuara në Kushtetutë. Ankimi kushtetues individual, në çdo rast, duhet të plotësojë kriteret kumulative të nenit 71/a të ligjit nr. 8577/2000 që lidhen me afatin e paraqitjes së kërkesës, pasojat negative të pësuara në mënyrë të drejtpërdrejtë e reale, shterimin e mjeteve juridike efektive, mundësinë për rivendosjen e së drejtës së shkelur, si dhe rregullimet e veçanta ligjore të shqyrtimit paraprak të kërkesës.

12. Në këtë këndvështrim, Gjykata çmon se kërkueset legjitimohen *ratione personae*, bazuar në nenet 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pika 1, shkronja "i", të Kushtetutës, pasi kanë qenë palë në procesin gjyqësor ndaj të cilit kanë ngritur pretendime në këtë Gjykatë dhe kanë interes të drejtpërdrejtë në çështjen e parashtruar.

13. Në lidhje me kriterin e *shterimit të mjeteve juridike efektive*, në kuptim të nenit 131, pika 1, shkronja "f", të Kushtetutës, kërkueset i janë drejtuar Gjykatës me ankim kushtetues individual, duke ngritur pretendime për procesin gjyqësor të zhvilluar në Gjykatën e Lartë, për të cilin nuk kanë mjet tjetër juridik në dispozicion për mbrojtjen e të drejtave të tyre kushtetuese përveç ankimit kushtetues individual.

14. Lidhur me legjitimimin *ratione temporis*, neni 71/a, pika 1, shkronja "b", i ligjit nr. 8577/2000 ka parashikuar afatin 4-mujor nga konstatimi i cenimit për paraqitjen e ankimit kushtetues individual. Në lidhje me llogaritjen e afatit për paraqitjen e ankimit kushtetues individual, Gjykata ka theksuar se kur ankimi ka të bëjë me një vendim të Gjykatës së Lartë, data e marrjes dijeni konsiderohet data në të cilën vendimi i arsyetuar bëhet i disponueshëm për palët përmes depozitimit të tij në sekretarinë gjyqësore dhe publikimit në faqen zyrtare (*shih vendimin nr. 42, datë 19.9.2023 të Gjykatës Kushtetuese*).

15. Në rastin konkret, Gjykata konstaton se vendimi i kundërshtuar i Gjykatës së Lartë mban datën 20.9.2023, ndërsa ankimi kushtetues individual është regjistruar në Gjykatë më datë 29.7.2024. Nga informacioni i vënë në dispozicion nga Gjykata e Lartë rezulton se vendimi i kësaj gjykate është bërë i disponueshëm për palët dhe është publikuar në faqen e saj zyrtare më datë 4.6.2024. Për rrjedhojë, kërkesa është paraqitur brenda afatit ligjor 4-mujor.

16. Lidhur me legjitimimin *ratione materiae*, kërkueset kanë pretenduar cenimin e së drejtës për proces të rregullt ligjor në aspektet e së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e caktuar me ligj dhe të së drejtës së aksesit substancial, si dhe të parimit të sigurisë juridike dhe së drejtës së pronës.

17. Për sa i takon pretendimit lidhur me cenimin e së drejtës së aksesit substancial, kërkueset kanë parashtruar se mënyra e disponimit nga Gjykata e Lartë u ka mohuar atyre të drejtën për të kërkuar përgjegjësinë në lidhje me të drejtën e shpërblimit për vdekjen e të afërmit të tyre, aq më tepër kur ka kaluar një periudhë kohe shumë e gjatë nga momenti i ndodhjes së këtij fakti juridik, me argumentin se ajo gjykatë ka shkelur parimin e gjykimit nga një gjykatë e caktuar me ligj. Gjykata vëren se kërkueset nuk kanë parashtruar se si pretendimi i ngritur lidhet me argumentin e paraqitur nga ato. Fakti që Gjykata e Lartë ka disponuar për lënien në fuqi të vendimit të gjykatës së shkallës së parë, e cila, nga ana tjetër, ka rrëzuar padinë e kërkueseve, nuk lë dyshime për cenimin atyre të së drejtës së aksesit. Për rrjedhojë, në mungesë të parashtrimit të argumenteve kushtetuese, Gjykata çmon se ky pretendim nuk mund të merret në shqyrtim.

18. Lidhur me pretendimin për cenimin e parimit të sigurisë juridike, kërkueset kanë parashtruar se vendimi i Gjykatës së Lartë ka anuluar pasojat e një vendimi gjyqësor të formës së prerë. Mbi të njëjtin argument kërkueset kanë pretenduar edhe cenimin e së drejtës së pronës private.

19. Për sa u përket të drejtave të fituara, si element i parimit të sigurisë juridike, në rastin e vendimeve gjyqësore të formës së prerë, Gjykata ka pohuar se siguria juridike nënkupton se kur gjykata ka vendosur përfundimisht për një çështje, vendimi i saj nuk duhet të vihet në dyshim (*shih vendimet nr. 10, datë 13.2.2017; nr. 23, datë 8.6.2007 të Gjykatës Kushtetuese*) dhe se një vendim përfundimtar i formës së prerë është gjë e gjykuar kur zgjidh mosmarrëveshjen midis palëve në mënyrë përfundimtare (*shih vendimin nr. 12, datë 17.3.2014 të Gjykatës Kushtetuese*). Kurse në lidhje me parimin *res judicata,* Gjykata ka theksuar se në aspektin formal e procedural gjë e gjykuar nënkupton përfundimin në drejtim të mosankueshmërisë së vendimit, ndërsa në atë substancial

nënkupton fuqinë detyruese të vendimit *(shih vendimet nr. 7, datë 23.2.2021; nr. 4, datë 15.2.2021; nr. 78, datë 12.12.2017 të Gjykatës Kushtetuese)*.

20. Në këtë kontekst, Gjykata vëren se vendimi i Gjykatës së Apelit Tiranë, për sa ajo ka disponuar për detyrimin e palës së paditur për pagimin e një dëmshpërblimi në favor të kërkueseve, për shkak të humbjes së jetës së të afërmit të tyre dhe ekzekutimin e tij si titull ekzekutiv nga shërbimi përmbarimor gjyqësor, konsiderohet si vendim i formës së prerë në kuptim të fuqisë ekzekutive (për sa kohë nuk ka një vendim të Gjykatës së Lartë për pezullimin e ekzekutimit të tij). Në këtë kuptim, ai nuk përbën një vendim përfundimtar me fuqinë e gjësë së gjykuar (*res judicata*) për sa i përket zgjidhjes në themel të mosmarrëveshjes mes palëve, për sa kohë që palët kanë përdorur mjetet e zakonshme të ankimit (pala e paditur ka paraqitur rekurs), duke e bërë në këtë mënyrë Gjykatën e Lartë kompetente për të shqyrtuar çështjen dhe për të vendosur në lidhje me të. Për rrjedhojë, argumenti i parashtruar nga kërkueset nuk mund të shërbejë si argument kushtetues në funksion të pretendimeve për cenimin e parimit të sigurisë juridike dhe të së drejtës së pronës private, ndaj këto pretendime janë haptazi të pabazuara.

21. Lidhur me pretendimin për cenimin e së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e caktuar me ligj, që lidhet me mënyrën e disponimit të Gjykatës së Lartë si pasojë e rivlerësimit të fakteve dhe provave ndryshe nga gjykatat e faktit, ai përfshihet në juridiksionin kushtetues dhe do të trajtohet në vijim.

B. Për themelin e pretendimeve

B.1 Për cenimin e së drejtës për t'u gjykuar nga gjykatë e caktuar me ligj

22. Kërkueset kanë pretenduar se Gjykata e Lartë ka vepruar në tejkalim të juridiksionit të saj kushtetues si gjykatë ligji, duke kryer një vlerësim tërësisht të ndryshëm nga gjykata e apelit të të njëjtave fakte dhe arritur në përfundimin se vendimi i asaj gjykate duhet ndryshuar jo për shkak të zbatimit të gabuar të ligjit, por për shkak të vlerësimit të ndryshëm të provave. Kur gjykata e apelit ndryshon vendimin e gjykatës së shkallës së parë dhe i rivlerëson faktet dhe provat ndryshe, siç ka ndodhur në rastin konkret, Gjykata e Lartë në shqyrtimin e rekursit nuk mund të zgjedhë se cilin vlerësim të fakteve duhet të marrë për të vërtetë, por është e detyruar të konsiderojë të drejtë vlerësimin e fakteve të bërë nga gjykata e apelit, si gjykata e fundit që ka vlerësuar faktet dhe provat dhe vendimi i së cilës është objekt rekursi. Diferenca midis vendimeve të gjykatave të faktit në rastin në shqyrtim ka të bëjë me vlerësimin e provave dhe të fakteve dhe problematika në këtë rast lidhet vetëm me cilësimin juridik të tyre, por jo me zbatimin e ligjit nga gjykata e apelit. Ndërhyrja e Gjykatës së Lartë duke i rikualifikuar faktet bazuar në vlerësimin e bërë nga gjykata e shkallës së parë, si dhe duke bërë edhe një vlerësim të mëtejshëm të tyre nuk është në pajtim me funksionin e saj si gjykatë ligji. Ajo gjykatë, edhe pse nuk gjeti zbatim të gabuar të ligjit material dhe procedural nga gjykata e apelit, e prishi vendimin e saj vetëm duke u bazuar në vlerësimin e provave dhe fakteve nga gjykata e shkallës së parë. Në respektim të parimit të gjykatës së caktuar me ligj, Gjykata e Lartë, nëse vlerëson se për arritjen e një konkluzioni provat e administruara nuk janë të mjaftueshme ose nevojitet kryerja e vlerësimeve të mëtejshme, nuk mund të marrë kompetencat e gjykatës së faktit, por duhet ta kthejë çështjen për rishqyrtim, pikërisht për plotësimin e këtyre të metave, por në asnjë rast nuk mund ta zgjidhë vetë çështjen në themel, duke rivlerësuar ndryshe faktet dhe provat e marra gjatë gjykimit, siç ka ndodhur në rastin konkret.

23. Neni 42 i Kushtetutës parashikon se të drejtat e njohura me Kushtetutë dhe me ligj nuk mund të cenohen pa proces të rregullt ligjor dhe se kushdo, për mbrojtjen e tyre, ka të drejtën e një gjykimi nga një gjykatë e caktuar me ligj. Ndërsa në nenin 141, pika 1, të Kushtetutës parashikohet se Gjykata e Lartë shqyrton çështje lidhur me kuptimin dhe zbatimin e ligjit për të siguruar njësimin ose zhvillimin e praktikës gjyqësore sipas ligjit.

24. Gjykata ka pohuar se përcaktimi i saktë i kompetencës është detyrim që rrjedh nga parimi i shtetit të së drejtës, i sanksionuar në nenin 4 të Kushtetutës, sipas së cilit, e drejta përbën bazën dhe kufijtë e veprimtarisë së shtetit. Fjala "ligj", sipas nenit 42 të Kushtetutës, përfshin edhe legjislacionin për krijimin dhe kompetencën e gjykatave (*shih vendimet nr. 16, datë 27.6.2022; nr. 62, datë 4.11.2016; nr. 27, datë 27.7.2009 të Gjykatës Kushtetuese*). Në këtë kuadër, Gjykata ka vlerësuar se një nga elementet e procesit të rregullt ligjor, sipas nenit 42 të Kushtetutës dhe nenit 6 të KEDNJ-së, është dhe shqyrtimi i çështjes nga një *"gjykatë e caktuar me ligj"*. Ky element karakterizohet, në sensin material, nga funksioni i saj gjyqësor, që ka të bëjë me zgjidhjen e çështjeve nga organe të ngarkuara me ligj për të dhënë drejtësi. Përveç këtij kushti, këto organe duhet të shqyrtojnë dhe të

vendosin për çështje që janë në kompetencë të tyre gjatë një procesi të zhvilluar mbi një procedurë ligjërisht të përcaktuar dhe në pajtim me rendin juridik. E drejta e çdo pale për t'u dëgjuar në seancë përpara një gjykate kompetente dhe të caktuar me ligj nënkupton që gjykata të ketë juridiksion për të gjykuar çështjen dhe që kompetenca për të vendosur për të t'i jetë njohur nëpërmjet ligjit *(shih vendimet nr. 23, datë 4.4.2024; nr. 52, datë 24.7.2017; nr. 31, datë 1.12.2005 të Gjykatës Kushtetuese)*. Po ashtu, Gjykata është shprehur se kuptimi i kompetencës si kufi i juridiksionit lind nga shumëllojshmëria e organeve që ushtrojnë këtë juridiksion të parashikuara nga rendi juridik, si dhe nga kërkesa që rrjedh prej këtij të fundit për të ndarë këtë pushtet midis organeve shtetërore. Në këtë kuadër, kompetenca e gjyqtarit është kufiri i fundit që përcakton fushën e juridiksionit brenda së cilës ai është i detyruar të procedojë për zgjidhjen e një çështjeje të caktuar (*shih vendimet nr. 62, datë 4.11.2016; nr. 44, datë 16.7.2014 të Gjykatës Kushtetuese*).

25. Në jurisprudencën e saj Gjykata, bazuar në nenin 141 të Kushtetutës, përpara ndryshimeve të saj në vitin 2016, është shprehur, ndër të tjera, se Gjykata e Lartë ka juridiksion rishikues, ku në këtë nocion kushtetues futet shqyrtimi i rekurseve për pretendimet e shkeljes të ligjit material ose procedural *(shih vendimet nr. 62, datë 4.11.2016; nr. 27, datë 9.5.2012 të Gjykatës Kushtetuese)*. Gjithashtu, Gjykata ka theksuar se Gjykata e Lartë, në funksionin e saj si gjykatë e ligjit, nuk mund të ndryshojë vendimet e gjykatave të faktit dhe të shprehet për themelin e çështjes, duke bërë vlerësim të ndryshëm të provave dhe fakteve që janë administruar gjatë gjykimit nga gjykatat më të ulëta. Nëse Gjykata e Lartë vlerëson se provat e administruara nuk janë të mjaftueshme për arritjen e një konkluzioni apo se nevojitet kryerja e vlerësimeve të mëtejshme të tyre, ajo nuk mund të marrë kompetencat e gjykatës të faktit, por duhet ta kthejë çështjen për rishqyrtim, me qëllim plotësimin e të metave të vendimit. Procesi nuk konsiderohet i parregullt, në kuptim të nenit 42 të Kushtetutës, kur Kolegji i Gjykatës së Lartë, mbi të njëjtat prova e fakte të vlerësuara në gjykimet e mëparshme, vendos të prishë vendimet dhe ta zgjidhë vetë çështjen, për shkak të zbatimit të gabuar të ligjit. Gjykata e Lartë mund të vendosë për themelin e çështjes vetëm nëse mosmarrëveshja mund të zgjidhet në bazë të të njëjtave fakte e prova të vlerësuara nga gjyqtari i faktit dhe që përbëjnë bazën e vendimit në të cilin është bërë një interpretim i gabuar i ligjit. Kontrolli i saj duhet të fokusohet vetëm në drejtim të ligjshmërisë dhe bazueshmërisë të vendimeve të ankimuara, pra mbi mënyrën e zbatimit të ligjit nga gjykatat më të ulëta *(shih vendimet nr. 36, datë 30.4.2024; nr. 15, datë 23.3.2023; nr. 10, datë 3.4.2018 të Gjykatës Kushtetuese)*. Gjykata po ashtu është shprehur se nxjerrja e konkluzionit për provat në të kundërt me vlerësimin e dy gjykatave të shkallëve më të ulëta nuk pajtohet me natyrën e gjykimit në Gjykatën e Lartë. Gjykata e Lartë nuk mund të konkludojë *a priori* nëse është vërtetuar apo jo një fakt i caktuar, ndërkohë që nga përmbajtja e vendimeve të të dyja gjykatave më të ulëta rezulton e provuar e kundërta (*shih vendimet nr. 15, datë 23.3.2023; nr. 44, datë 19.7.2016; nr. 36, datë 30.6.2014 të Gjykatës Kushtetuese*).

26. Ndërkohë gjykimi i çështjeve civile në Gjykatën e Lartë rregullohet në mënyrë të detajuar në Kodin e Procedurës Civile (*KPC*). Neni 442 ka përcaktuar rekursin në Gjykatën e Lartë si një nga mjetet e ankimit, përmes të cilit palët ose pjesëmarrësit e tjerë në proces parashtrojnë kundërshtimet e tyre ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë ose të gjykatës së apelit, sipas rregullave të përcaktuara në këtë kod (neni 442/b). Në vijim, neni 472 përcakton shkaqet për të cilat vendimet e gjykatës së apelit (po edhe ato të shkallës së parë në rastet e parashikuara në këtë kod) mund të ankimohen me rekurs në Gjykatën e Lartë, shkaqe të cilat në thelb kanë të bëjnë me zbatimin e gabuar të ligjit material ose procedural të një natyre dhe rëndësie të veçantë për aspektet e një gjykimi të drejtë, qoftë në drejtim rregullshmërisë së procesit, ashtu dhe të rezultatit të gjykimit në pikëpamje të zbatimit të ligjit material në lidhje me drejtën subjektive të pretenduar. Kufijtë e shqyrtimit të çështjes nga Gjykata e Lartë, si rregull, bëhen brenda kufijve të rekursit, pra për çështje të zbatimit të ligjit, përveç kur ligji parashikon ndryshe (neni 473/a, pika 1). Neni 485 i kodit ka rregulluar edhe mënyrat e disponimit të Gjykatës së Lartë, ku për sa i përket zgjidhjes përfundimisht nga ajo të çështjes ka parashikuar kompetencën e asaj gjykate për të prishur vendimin e gjykatës së apelit dhe lënë në fuqi vendimin e gjykatës së shkallës së parë (shkronja "b"), për të ndryshuar vendimet e gjykatës së shkallës së parë dhe të gjykatës së apelit dhe zgjidhur përfundimisht çështjen kur zbatimi i ligjit procedural ose material nuk diktohet nga nevoja për rishqyrtimin dhe rivlerësimin e fakteve apo të provave të çështjes (shkronja "dh") dhe për lënien në fuqi të vendimit të gjykatës së apelit (shkronja "e").

27. Nën dritën e garancive të parashikuara nga neni 42 i Kushtetutës, duke pasur parasysh standardet kushtetuese të mësipërme dhe në referim të përmbajtjes së pretendimeve të parashtruara nga kërkueset, Gjykata në vijim do të analizojë nëse Gjykata e Lartë ka vepruar ose jo brenda kompetencave të saj si gjykatë ligji, pra nëse ajo ka zgjidhur përfundimisht çështjen duke u bazuar në të njëjtat fakte e prova të vlerësuara nga gjyqtari i faktit dhe që përbëjnë bazën e vendimit në të cilin është bërë një interpretim i gabuar i ligjit.

28. Në rastin konkret, Gjykata konstaton se gjykatat e faktit kanë mbajtur qëndrime të ndryshme për çështjet e faktit dhe, për pasojë, edhe për sa i përket zbatimit të ligjit material. Kështu, gjykata e shkallës së parë ka arritur në përfundimin se faktet e pretenduara nga kërkueset nuk provohen, duke rrëzuar padinë e tyre, ndërkohë që gjykata e apelit ka arritur në një përfundim të ndryshëm dhe ka pranuar padinë.

29. Konkretisht, për sa u përket fakteve, gjykata e shkallës së parë ka arritur në përfundimet se paditëset (kërkueset), në përputhje me barrën e tyre të provës, nuk kanë provuar në gjykim faktin se i ndjeri R.K. ka qenë i punësuar pranë shoqërisë së paditur, as se ajo i ka besuar atij larjen e makinave të saj, as se një veprimtari e tillë nga ai është kryer në vazhdimësi dhe është lejuar me mosveprime prej saj, sikundër as faktin se larja e makinës si proces pune ka qenë shkaku i ndodhjes së aksidentit, përkundrazi u provua se aksidenti ka ndodhur për shkak të shkeljes së rregullave teknike në instalimin e elektropompës. Po sipas saj, nuk është provuar as fakti se vendi ku ka ndodhur ngjarja, puseta, përfshihet në ambientet e punës së shoqërisë së paditur dhe as se kjo e fundit ka instaluar elektropompën, përkundrazi u provua se puseta ndodhet në ambientet e përbashkëta të pallatit ku shoqëria e paditur është vetëm një nga "banorët" e saj, duke mos qenë ajo as administratore e ndërtesës, as mirëmbajtësja e pusetës dhe e elektropompës. Sipas gjykatës së shkallës së parë, vendimi penal i prokurorit për pushimin e çështjes penale, i paraqitur si provë nga paditëset, nuk është vendim penal i formës së prerë në kuptim të nenit 70 të KPP-së, i cili të ketë konkluduar për kryerjen e veprës penale dhe se ajo është kryer nga i gjykuari, ndaj ky vendim nuk është i detyrueshëm për gjykatën civile dhe konkluzionet e prokurorit nuk e kushtëzojnë atë në trajtimin dhe zgjidhjen e çështjes civile, në të cilën gjykata shqyrton pretendimet e palëve dhe provat të marra konform ligjit procedural civil. Po sipas saj, deklarimet e personave të marra në kuadër të hetimeve të procedimit penal nga oficeri i Policisë Gjyqësore, pra jo duke iu nënshtruar shqyrtimit gjyqësor, referuar KPP-së vlerësohen si prova vetëm nëse lidhen me prova të tjera që konfirmojnë vërtetësinë e tyre, ndërsa referuar KPC-së provat merren në formën e parashikuar nga ky kod dhe në respektim të parimit të kontradiktoritetit, ndërkohë që në rastin konkret paditëset nuk kanë kërkuar thirrjen e atyre shtetasve me cilësinë e dëshmitarëve dhe për pasojë t'i nënshtroheshin debatit gjyqësor.

30. Po sipas gjykatës së shkallës së parë nuk u provua fakti që shoqëria e paditur ka pasur një rregullore të sigurisë në punë, por se një gjë e tillë nuk është konstatuar si shkelje në aktin e inspektimit të ISHP-së gjatë hetimit të aksidentit, çka, sipas saj, përkonte me faktin se puseta dhe elektropompa brenda saj ndodheshin jashtë ambienteve të punës së shoqërisë së paditur dhe nuk i nënshtroheshin detyrimit për një rregullim teknik sigurie nga ana e saj. Po ashtu, sipas asaj gjykate, nuk u provua as fakti që shoqëria e paditur të ketë caktuar një person të specializuar për çështjet e sigurisë në punë, por megjithatë afati për përmbushjen e një detyrimi të tillë sipas VKM-së nr. 108/2011 daton pas datës së aksidentit në rastin konkret. Mbi këtë bazë, gjykata e shkallës së parë ka arritur në përfundimin se nuk vërtetohen veprime/mosveprime të paligjshme të shoqërisë së paditur në raport me pasojën e ardhur, ndaj nuk mund të flitet për përgjegjësi civile të saj në shkaktimin e dëmit dhe detyrim për shpërblim të tij.

31. Gjykata e apelit ka arritur në përfundimet se provohet fakti se i ndjeri R.K., me miratimin në heshtje të shoqërisë së paditur, zëvendësonte të birin e punësuar pranë saj, duke pasur për detyrë mirëmbajtjen e ambienteve funksionale të saj, përfshirë edhe larjen e makinave të shoqërisë. Ambienti ku i ndjeri lante makinat e shoqërisë, i cili ndodhej 4–5 metra nga garazhi i saj dhe shërbente si magazinë, edhe nëse pranohet se është pjesë e një ambienti të përbashkët të pallatit, në fakt është shfrytëzuar me dijeninë dhe lejen e shoqërisë pikërisht për këtë qëllim (larjen e makinave). Po sipas asaj gjykate, është provuar fakti se i ndjeri R.K. nuk ka qenë punonjës i kualifikuar për punën që kryente dhe se gjatë kryerjes së saj ditën e ngjarjes, në tentativë për të zhbllokuar elektropompën, duke mos qenë i specializuar, ka rënë në tension duke gjetur vdekjen, gjë të cilën e ka pësuar edhe trashëgimlënësi i paditëseve, i cili ka shkuar për t'i dhënë ndihmë atij.

Shoqëria e paditur, arsyeton ajo gjykatë, nuk ka pasur rregullore për sigurinë në punë dhe as një person të specializuar për mbikëqyrjen e rregullave të sigurisë në punë, megjithëse ka pasur detyrim ligjor dhe profesional për t'u kujdesur për kushtet e punës dhe të instruktonte punonjësit e saj (viktimat) me qëllim mbrojtjen e shëndetit të tyre. Në këtë mënyrë shoqëria e paditur nuk ka marrë masa për mënjanimin e rrezikut në vendin e punës, duke lejuar të ndjerin R.K. të lante makinat në ambientin që përdorej prej saj, në shkelje të rregullave të sigurisë në punë. Sipas gjykatës së apelit, vendimi penal i prokurorit për pushimin e çështjes penale dhe aktet e procedimit penal janë prova shkresore në kuptim të nenit 254 të KPC-së, duke përbërë provë të plotë për përmbajtjen e tyre për sa kohë nuk janë kundërshtuar për falsitet. Mbi këtë bazë, gjykata e apelit ka arritur në përfundimin se vërtetohen mosveprime të paligjshme të shoqërisë së paditur në raport me pasojën e ardhur, ndaj ajo duhet të përgjigjet civilisht për dëmin e shkaktuar duke u detyruar për shpërblim të tij paditëseve.

32. Gjykata e Lartë e ka shqyrtuar çështjen mbi rekursin e shoqërisë së paditur kundër vendimit të gjykatës së apelit. Në analizë të kushteve të përgjegjësisë civile, për sa i përket atij të ekzistencës së dëmit, Gjykata e Lartë ka arritur në përfundimin se ky kusht nuk përmbushet, me arsyetimin se gjykatat e faktit në analizë të akteve të administruara në dosje kanë arritur në konkluzionin se humbja e jetës së të dy shtetasve ka ardhur si pasojë e lidhjes së xhuntos së pusetës dhe pompës, duke mos u vërtetuar kështu në gjykim se aksidenti ka ardhur si rrjedhojë e punës së viktimës R.K. pranë shoqërisë së paditur, se ky shtetas ka zëvendësuar në mënyrë ligjore në detyrë të birin dhe se ky i fundit ka pasur si detyrë funksionale larjen e makinave. Po ashtu, vijon ajo gjykatë, nuk rezulton që shoqëria e paditur të ketë pasur në pronësi ndonjë lavazh për larjen e makinave, ndërkohë që provohet se një veprimtari e tillë është kryer privatisht. Puseta ku ka ndodhur aksidenti është e pallatit dhe jo e shoqërisë së paditur dhe ajo shërbente për tjetër qëllim. Bazuar në këto përfundime, Gjykata e Lartë, në vijim, ka gjetur të drejta përfundimet e gjykatës së shkallës së parë për mospërmbushjen edhe të kushteve të tjera të përgjegjësisë civile, atij për ekzistencën e veprimit a mosveprimit të paligjshëm dhe të lidhjes shkakësore midis tij dhe dëmit të ardhur.

33. Për sa i përket kushtit të fajit, Gjykata e Lartë ka arsyetuar se pala paditëse ka barrën e provës për të provuar elementet objektive, siç janë fakti i paligjshëm, dëmi dhe lidhja shkakësore dhe më tej barra e provës i kalon palës së paditur, e cila duhet të provojë se nuk ka vepruar me faj. Lidhur me këtë Gjykata e Lartë është shprehur se shoqëria e paditur ka provuar në gjykim se veprimtaria e larjes së makinave nuk është pjesë e objektit të saj të punës dhe se montimi dhe administrimi i pompës në oborrin e pallatit nuk është në përgjegjësinë e saj, por të administratorit të godinës ku ka selinë edhe ajo. Shoqëria nuk mund të prezumohet fajtore për dëmin e ardhur paditëseve, në kushtet kur ajo ka provuar të kundërtën. Gjykata e Lartë e ka gjetur të drejtë analizën e gjykatës së shkallës së parë në lidhje me efektet e vendimit penal të prokurorit për pushimin e çështjes penale në kuptim të nenit 70 të KPP-së, duke theksuar se vlera e një vendimi të tillë trajtohet së bashku me provat e tjera të marra në gjykim dhe përputhshmërisë mes tyre, ndërsa të dhënat e grumbulluara gjatë hetimit paraprak formohen si prova vetëm kur administrohen në debatin gjyqësor. Mbi këtë bazë, Gjykata e Lartë ka konkluduar se vendimi i gjykatës së apelit është rrjedhojë e zbatimit të gabuar të ligjit material të zbatueshëm në çështjen konkrete, neneve 608 e vijues të KC-së, ndërkohë që vendimi i gjykatës së shkallës së parë është dhënë në zbatim dhe interpretim të drejtë të tij.

34. Fillimisht në analizën e çështjes Gjykata konstaton se në funksion të fakteve të pretenduara, kërkueset kanë paraqitur dhe gjykata e shkallës së parë ka pranuar marrjen si prova të vendimit penal të prokurorit për pushimin e çështjes penale, të disa prej akteve të administruara gjatë atij procedimi penal, si dhe të praktikës dokumentare të IQT-së. Megjithatë, për sa u përket akteve të administruara gjatë procedimit penal dhe në veçanti deklarimeve të shtetasve, ajo gjykatë nuk i ka çmuar ato në marrjen e vendimit, me arsyetimin se nuk janë marrë nga gjykata në një proces gjyqësor ku është respektuar parimi i kontradiktoritetit. Po ashtu, gjykata e shkallës së parë, për sa i përket vendimit penal të prokurorit për pushimin e procedimit penal, ka çmuar se ai nuk ka efekt detyrues për procesin civil ku shqyrtohen pasojat civile të veprës penale. Pavarësisht kësaj, për disa nga faktet e pranuara si të provuara, ajo gjykatë u është referuar edhe këtyre akteve. Nga ana tjetër, gjykata e apelit i ka konsideruar aktet e paraqitura nga kërkueset si prova shkresore, disa nga të cilat me fuqi të plotë provuese, duke i çmuar ato në marrjen e vendimit përfundimtar dhe, ndryshe nga gjykata e shkallës së parë, ka arritur në përfundimin se faktet e pretenduara nga kërkueset provohen.

Ndërkohë, Gjykata e Lartë, megjithëse gjykatat e faktit kanë mbajtur qëndrime të ndryshme në lidhje me vlerën dhe fuqinë provuese të provave të paraqitura nga kërkueset, pra për çështje që kanë të bëjnë me zbatimin e ligjit procedural, ka vlerësuar të drejtë qëndrimin e gjykatës së shkallës së parë, duke konfirmuar përfundimet e saj për çështje të faktit, madje duke zgjeruar edhe disa nga këto përfundime. Po ashtu, ajo nuk ka treguar as arsyet se përse qëndrimi i gjykatës së apelit ishte i gabuar në lidhje me çmuarjen e provave, megjithëse objekt kontrolli nga ana e saj ka qenë pikërisht ky i fundit. Thënë sa më sipër, Gjykata vëren se Gjykata e Lartë pa ndonjë arsyetim nuk ka konsideruar përfundimet e gjykatës së apelit për çështjet e faktit, por ka zgjedhur që si të tilla të konsiderojë ato të gjykatës së shkallës së parë. Duke vepruar në këtë mënyrë duket se Gjykata e Lartë në rastin konkret praktikisht ka ripërcaktuar faktet e çështjes dhe mbi këtë bazë ka zgjidhur përfundimisht çështjen duke prishur vendimin e gjykatës së apelit, jo për zbatim të gabuar të ligjit procedural, por atij material.

35. Gjykata vëren se bazuar në nenin 141 të Kushtetutës interpretimi i dispozitave që lidhen me procedurën e shqyrtimit të rekurseve është detyrë funksionale e Gjykatës së Lartë, megjithatë ky interpretim i nënshtrohet kontrollit kushtetuese kur vihet në diskutim parimi i gjykatës së caktuar me ligj, në kuptimin që Gjykata analizon nëse Gjykata e Lartë u është përmbajtur kompetencave të saj të dhëna nga ligji. Në respektim të neneve 42, pika 2 dhe 135, pika 1, të Kushtetutës, përmes legjislacionit për organizimin gjyqësor, janë krijuar Gjykata e Lartë, gjykatat e apelit dhe gjykatat e shkallës së parë, të cilat ushtrojnë pushtetin gjyqësor, duke pasur për funksion dhënien e drejtësisë. Pavarësisht sistemit me tre nivele të ushtrimit të pushtetit gjyqësor, ligji procedural civil ka përcaktuar kufijtë e juridiksionit, pra të kompetencës për secilin nivel juridiksioni. Kështu, për gjykatën e shkallës së parë ligji ka përcaktuar se ka juridiksion të plotë gjyqësor, pra se ka kompetencë të zgjidhë çështjen në themel duke shqyrtuar meritat e saj si për aspekte të faktit, ashtu edhe të ligjit, ndërkohë që për gjykatën e apelit, si gjykatë e një niveli më të lartë, ligji ka përcaktuar se ka kompetencë të korrigjojë çdo gabim të mundshëm të gjykatës së shkallës së parë për të dyja këto aspekte të procesit gjyqësor, duke pasur edhe ajo juridiksion të plotë gjyqësor për zgjidhjen e çështjes në themel. Pikërisht, nisur nga kompetencat e tyre për të vendosur për çështje të faktit, këto dy gjykata në jurisprudencë identifikohen edhe si gjykata fakti. Nga ana tjetër, për Gjykatën e Lartë Kushtetuta dhe ligji, në vijim, kanë përcaktuar një juridiksion të kufizuar, ngushtësisht ligjor, duke pasur ajo kompetencë të korrigjojë vendimet e gjykatave më të ulëta për aspekte të ligjit, por jo të faktit.

36. Në këtë këndvështrim, Gjykata vlerëson se në një situatë kur dy gjykatat më të ulëta kanë mbajtur qëndrime të ndryshme për çështje të faktit, Gjykata e Lartë ka juridiksion të kontrollojë zbatimin e ligjit procedural në lidhje me marrjen ose çmuarjen e provave nga gjykata e apelit, por ajo, si rregull, nuk mund të zgjidhë vetë çështjen përfundimisht duke ripërcaktuar faktet dhe cenuar vendimin e gjykatës së apelit, për sa kohë gjykatat më të ulëta nuk kanë të njëjtin qëndrim për faktet kryesore dhe të rëndësishme të çështjes. Kjo do të thotë se vetëm kur faktet janë të përcaktuara në mënyrë të njëjtë nga të dyja gjykatat e faktit, Gjykata e Lartë, në ushtrim të kompetencës së kontrollit në lidhje me zbatimin e ligjit nga gjykatat më të ulëta, ka edhe kompetencën për të zgjidhur përfundimisht çështjen përmes zbatimit të drejtë të tij. Përndryshe, nëse Gjykata e Lartë e zgjidh çështjen përfundimisht duke i ripërcaktuar, në thelb, faktet dhe provat e çështjes, qoftë edhe duke konfirmuar ato të pranuara nga gjykata e shkallës së parë, kjo mënyrë të vepruari do të nënkuptonte zgjerim të juridiksionit të Gjykatës së Lartë edhe për çështje të faktit, çka është në tejkalim të juridiksionit ngushtësisht ligjor që Kushtetuta ka përcaktuar për të, për rrjedhojë edhe në cenim të parimit të gjykatës së caktuar me ligj.

37. Për sa më lart, Gjykata vlerëson se Gjykata e Lartë në rastin konkret ka vepruar në tejkalim të juridiksionit të saj ngushtësisht ligjor, ndërsa ka rishqyrtuar dhe rivlerësuar faktet dhe provat e çështjes duke i ripërcaktuar në thelb vetë ato, mënyrë të vepruari kjo që bie ndesh me kompetencat e saj të përcaktuara në nenin 141 të Kushtetutës, në cenim të së drejtës së kërkueseve për proces të rregullt ligjor, për sa kohë kontrolli i saj nuk është fokusuar rreth mënyrës së zbatimit të ligjit nga gjykata e apelit. Për rrjedhojë, pretendimi i kërkueseve për cenimin e së drejtë së gjykimit nga një gjykatë e caktuar me ligj është i bazuar.

38. Në përfundim, Gjykata vlerëson se pretendimi i kërkueseve për cenimin e së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e caktuar me ligj është i bazuar, sipas arsyetimit të mësipërm, ndaj kërkesa pranohet.

PËR KËTO ARSYE,

Gjykata Kushtetuese, në mbështetje të neneve 131, pika 1, shkronja "f" dhe 134, pika 1, shkronja "i", të Kushtetutës, si dhe neneve 72 e vijues të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000, "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", të ndryshuar, me shumicë votash,

VENDOSI:

1. Pranimin e kërkesës.
2. Shfuqizimin e vendimit nr. 00-2023-3498 (508), datë 20.9.2023, të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, si të papajtueshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.
3. Dërgimin e çështjes për shqyrtim në Gjykatën e Lartë.

Ky vendim është përfundimtar dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

Marrë, më 25.3.2025.
Shpallur, më 21.5.2025.

Kryetare: Holta Zaçaj
Anëtarë: Fiona Papajorgji, Marsida Xhaferllari, Genti Ibrahimi, Ilir Toska, Sandër Beci, Marjana Semini
Anëtare kundër: Sonila Bejtja

MENDIM PAKICE

1. Në gjykimin kushtetues të çështjes, që u përket kërkueseve Elda Kozma dhe Tea Kozma, me objekt: *"Shfuqizimi i vendimit nr. 00-2023-3498 (508), datë 20.9.2023, të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, si i papajtueshëm me Kushtetutën dhe Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut",* jam kundër qëndrimit të shumicës për pranimin e kërkesës, pasi, në vlerësimin tim, pretendimi i kërkueseve është i pabazuar, për arsyet që do të parashtrohen në vijim.

2. Shumica e ka analizuar çështjen konkrete në këndvështrim të parimit të gjykatës së caktuar me ligj, si element i së drejtës për proces të rregullt ligjor, të garantuar nga neni 42 i Kushtetutës. Në përfundim, shumica e ka gjetur këtë pretendim të bazuar, duke vlerësuar se Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, në arsyetimin e vendimit të tij, ka kryer një vlerësim të ndryshëm nga vlerësimi i të njëjtave fakte nga gjykata e shkallës së parë dhe ajo e apelit, duke cenuar në këtë mënyrë të drejtën e kërkueseve për t'u gjykuar nga një gjykatë e caktuar me ligj.

3. Shumica ka arsyetuar se në funksion të fakteve të pretenduara, kërkueset kanë paraqitur dhe gjykata e shkallës së parë ka pranuar marrjen si prova të vendimit penal të prokurorit për pushimin e çështjes penale, të disa prej akteve të administruara gjatë atij procedimi penal, si dhe të praktikës dokumentare të IQT-së. Megjithatë, për sa u përket akteve të administruara gjatë procedimit penal dhe në veçanti deklarimeve të shtetasve, ajo gjykatë nuk i ka çmuar ato në marrjen e vendimit, me arsyetimin se nuk janë marrë nga gjykata në një proces gjyqësor ku është respektuar parimi i kontradiktoritetit. Po ashtu, gjykata e shkallës së parë, për sa i përket vendimit penal të prokurorit për pushimin e procedimit penal, ka çmuar se ai nuk ka efekt detyrues për procesin civil ku shqyrtohen pasojat civile të veprës penale. Pavarësisht kësaj, për disa nga faktet e pranuara si të provuara ajo gjykatë u është referuar edhe këtyre akteve. Nga ana tjetër, gjykata e apelit i ka konsideruar aktet e paraqitura nga kërkueset si prova shkresore, disa nga të cilat me fuqi të plotë provuese, duke i çmuar ato në marrjen e vendimit përfundimtar dhe, ndryshe nga gjykata e shkallës së parë, ka arritur në përfundimin se faktet e pretenduara nga kërkueset provohen. Në vijim, shumica ka argumentuar se megjithëse gjykatat e faktit kanë mbajtur qëndrime të ndryshme në lidhje me vlerën dhe fuqinë provuese të provave të paraqitura nga kërkueset, pra për çështje që kanë të bëjnë me zbatimin e ligjit procedural, Gjykata e Lartë e ka vlerësuar të drejtë qëndrimin e gjykatës së shkallës së parë, duke konfirmuar përfundimet e saj për çështje të faktit, madje duke zgjeruar edhe disa nga këto përfundime. Po ashtu, ajo gjykatë, arsyeton shumica, nuk ka treguar as arsyet se përse qëndrimi i gjykatës së apelit ishte i gabuar në lidhje me çmuarjen e provave,

megjithëse objekt kontrolli nga ana e saj ka qenë pikërisht ky i fundit. Thënë sa më sipër, shumica ka vlerësuar se Gjykata e Lartë pa ndonjë arsyetim nuk ka konsideruar përfundimet e gjykatës së apelit për çështjet e faktit, por ka zgjedhur që si të tilla të konsiderojë ato të gjykatës së shkallës së parë. Duke vepruar në këtë mënyrë duket se Gjykata e Lartë në rastin konkret praktikisht ka ripërcaktuar faktet e çështjes dhe mbi këtë bazë ka zgjidhur përfundimisht çështjen duke prishur vendimin e gjykatës së apelit jo për zbatim të gabuar të ligjit procedural, por atij material (*shih paragrafin 34 të vendimit*).

4. Po kështu, shumica ka vlerësuar se në një situatë kur dy gjykatat më të ulëta kanë mbajtur qëndrime të ndryshme për çështje të faktit, Gjykata e Lartë ka juridiksion të kontrollojë zbatimin e ligjit procedural në lidhje me marrjen ose çmuarjen e provave nga gjykata e apelit, por ajo, si rregull, nuk mund të zgjidhë vetë çështjen përfundimisht duke ripërcaktuar faktet dhe cenuar vendimin e gjykatës së apelit, për sa kohë gjykatat më të ulëta nuk kanë të njëjtin qëndrim për faktet kryesore dhe të rëndësishme të çështjes. Kjo do të thotë se vetëm kur faktet janë të përcaktuara në mënyrë të njëjtë nga të dyja gjykatat e faktit, Gjykata e Lartë, në ushtrim të kompetencës së kontrollit në lidhje me zbatimin e ligjit nga gjykatat më të ulëta, ka edhe kompetencën për të zgjidhur përfundimisht çështjen përmes zbatimit të drejtë të tij. Përndryshe, nëse Gjykata e Lartë e zgjidh çështjen përfundimisht duke i ripërcaktuar, në thelb, faktet dhe provat e çështjes, qoftë edhe duke konfirmuar ato të pranuara nga gjykata e shkallës së parë, kjo mënyrë të vepruari do të nënkuptonte zgjerim të juridiksionit të Gjykatës së Lartë edhe për çështje të faktit, çka është në tejkalim të juridiksionit ngushtësisht ligjor që Kushtetuta ka përcaktuar për të, për rrjedhojë edhe në cenim të parimit të gjykatës së caktuar me ligj (*shih paragrafin 36 të vendimit*).

5. Referuar rrethanave të çështjes konkrete në shqyrtim, vërej se midis kërkueseve dhe shoqërisë së sigurimeve ka pasur mosmarrëveshje për shpërblimin e dëmit të ardhur si pasojë e vdekjes së të ndjerit Q.K. familjar i afërt i kërkueseve. Për këtë shkak, nga ana e tyre është vënë në lëvizje procesi gjyqësor, duke kërkuar shpërblimin e dëmit pasuror dhe jopasuror në vlerën 20.000.000 lekë. Gjykata e Shkallës së Parë Tiranë ka rrëzuar kërkesëpadinë, ndërkohë që mbi ankimin e kërkueseve, Gjykata e Apelit Tiranë ka vendosur ndryshimin e vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe pranimin e padisë. Ky vendim është rekursuar nga shoqëria e sigurimeve dhe Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë ka vendosur prishjen e vendimit të Gjykatës së Apelit Tiranë dhe lënien në fuqi të vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

6. Kërkueset kanë pretenduar se Gjykata e Lartë ka vepruar në tejkalim të juridiksionit të saj kushtetues si gjykatë ligji, duke kryer një vlerësim tërësisht të ndryshëm nga vlerësimi i të njëjtave fakte nga gjykata e apelit, dhe ka arritur në përfundimin se vendimi i gjykatës së apelit duhej ndryshuar jo për shkak të zbatimit të gabuar të ligjit nga kjo gjykatë, por për shkak të vlerësimit të ndryshëm të provave. Kur gjykata e apelit ndryshon vendimin e gjykatës së rrethit dhe rivlerëson faktet dhe provat ndryshe, Gjykata e Lartë nuk mund të zgjedhë se cilin vlerësim të fakteve duhet të marrë për të vërtetë, por është e detyruar të konsiderojë të drejtë vlerësimin e fakteve të bërë nga gjykata e apelit, vendimi i së cilës është objekt rekursi. Kjo qasje sjell kontradiksion midis dispozitivit të vendimit dhe arsyetimit të tij. Gjykata e Lartë jo vetëm ka nxjerrë konkluzion në të kundërt me konkluzionet e dy gjykatave të faktit, por ka bërë edhe vlerësim të mëtejshëm, i cili nuk pajtohet me natyrën e gjykimit në atë gjykatë si gjykatë ligji.

7. Neni 42 i Kushtetutës parashikon se të drejtat e njohura me Kushtetutë dhe me ligj nuk mund të cenohen pa proces të rregullt ligjor dhe se kushdo, për mbrojtjen e tyre, ka të drejtën e një gjykimi nga një gjykatë e caktuar me ligj. Ndërsa në nenin 141, pika 1, të Kushtetutës parashikohet se Gjykata e Lartë shqyrton çështje lidhur me kuptimin dhe zbatimin e ligjit për të siguruar njësimin ose zhvillimin e praktikës gjyqësore sipas ligjit.

8. Gjykata ka theksuar se Gjykata e Lartë, në funksionin e saj si gjykatë e ligjit, nuk mund të ndryshojë vendimet e gjykatave të faktit dhe të shprehet për themelin e çështjes, duke bërë vlerësim të ndryshëm të provave dhe fakteve që janë administruar gjatë gjykimit nga gjykatat më të ulëta. Nëse Gjykata e Lartë vlerëson se provat e administruara nuk janë të mjaftueshme për arritjen e një konkluzioni apo se nevojitet kryerja e vlerësimeve të mëtejshme të tyre, ajo nuk mund të marrë kompetencat e gjykatës të faktit, por duhet ta kthejë çështjen për rishqyrtim, me qëllim plotësimin e të metave të vendimit. Procesi nuk konsiderohet i parregullt, në kuptim të nenit 42 të Kushtetutës, kur Kolegji i Gjykatës së Lartë, mbi të njëjtat prova e fakte të vlerësuara në gjykimet e mëparshme, vendos të prishë vendimet dhe ta zgjidhë vetë çështjen, për shkak të zbatimit të gabuar të ligjit.

Gjykata e Lartë mund të vendosë për themelin e çështjes vetëm nëse mosmarrëveshja mund të zgjidhet në bazë të të njëjtave fakte e prova të vlerësuara nga gjyqtari i faktit dhe që përbëjnë bazën e vendimit në të cilin është bërë një interpretim i gabuar i ligjit. Kontrolli i saj duhet të fokusohet vetëm në drejtim të ligjshmërisë dhe bazueshmërisë të vendimeve të ankimuara, pra mbi mënyrën e zbatimit të ligjit nga gjykatat më të ulëta *(shih vendimet nr. 36, datë 30.4.2024; nr. 15, datë 23.3.2023; nr. 10, datë 3.4.2018 të Gjykatës Kushtetuese)*.

9. Gjykata po ashtu është shprehur se nxjerrja e konkluzionit për provat në të kundërt me vlerësimin e dy gjykatave të shkallëve më të ulëta nuk pajtohet me natyrën e gjykimit në Gjykatën e Lartë. Gjykata e Lartë nuk mund të konkludojë *a priori* nëse është vërtetuar apo jo një fakt i caktuar, ndërkohë që nga përmbajtja e vendimeve të të dyja gjykatave më të ulëta rezulton e provuar e kundërta. Nëse Gjykata e Lartë vlerëson se provat e administruara nuk janë të mjaftueshme për arritjen e një konkluzioni apo se nevojitet kryerja e vlerësimeve të mëtejshme të tyre, ajo nuk mund të marrë kompetencat e gjykatës të faktit, por duhet ta kthejë çështjen për rishqyrtim, me qëllim plotësimin e këtyre të metave të vendimit, por në asnjë rast nuk mund ta zgjidhë vetë çështjen në themel duke rivlerësuar ndryshe faktet dhe provat e marra gjatë gjykimit në shkallët më të ulëta gjyqësore. Një veprim i tillë bie ndesh me parimin e gjykatës së caktuar me ligj (*shih vendimet nr. 15, datë 23.3.2023; nr. 44, datë 19.7.2016; nr. 36, datë 30.6.2014 të Gjykatës Kushtetuese*).

10. Në këndvështrim të fakteve të parashtruara më sipër, unë gjyqtarja në pakicë vërej se, referuar dispozitave procedurale që zbatohen për shqyrtimin e rekurseve nga Gjykata e Lartë, në nenin 485, pika 1, shkronja "b", të KPC-së përcaktohet se Gjykata e Lartë pas shqyrtimit të çështjes vendos prishjen e vendimit të gjykatës së apelit dhe lënien në fuqi të vendimit të gjykatës së shkallës së parë. Në rastin konkret, Gjykata e Lartë, duke u bazuar në faktet e përcaktuara nga dy gjykatat e faktit, konkretisht nga gjykata e shkallës së parë, ka shpjeguar kuptimin e ligjit në mosmarrëveshjen konkrete, funksion i cili është brenda kompetencave të saj. Referimi që kjo gjykatë ka bërë në faktet dhe provat e administruara nga gjykatat më të ulëta, ka qenë në funksion të dhënies së një vendimit të arsyetuar, çka përforcohet me faktin se në përfundim të gjykimit, Gjykata e Lartë ka vendosur shfuqizimin e vendimit të gjykatës së apelit dhe lënien në fuqi të vendimit të gjykatës së shkallës së parë, pikërisht në përputhje me parashikimin e dispozitës së mësipërme.

11. Vlerësimi i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, për faktin se veprimet e shoqërisë së sigurimeve nuk përbëjnë shkak për humbjen e jetës së R.K. dhe Q.K., është i lidhur me efektin provues që ka në procesin civil vendimi i prokurorit për pushimin e procedimit penal, kjo në kushtet kur dy gjykatat e faktit kanë arsyetuar në mënyra të ndryshme për efektin provues të këtij vendimi. Gjykata e shkallës së parë nuk ka pranuar si prova deklarimet e dhëna në kuadër të procedimit penal pasqyruar në vendimin e pushimit, ndërkohë që nga ana e gjykatës së apelit këto deklarime janë konsideruar me fuqi provuese në procesin objekt shqyrtimi. I gjendur para dy interpretimeve të ndryshme lidhur me fuqinë provuese të vendimit të prokurorisë për pushimin e çështjes (sipas nenit 70 të KPP-së dhe sipas nenit 254 të KPC-së), Kolegj Civil i Gjykatës së Lartë ka pranuar si të drejtë interpretimin e bërë nga Gjykata e Shkallës së Parë Tiranë, duke konkluduar se ai vendim nuk është i detyrueshëm për gjykatën civile sipas nenit 70 të KPP-së.

12. Në këtë kontekst, vlerësoj se Gjykata e Lartë në dhënien e vendimit ka vepruar brenda kompetencës së saj, përmes interpretimit të normave ligjore, çka, në veçanti, i përket rolit të saj si gjykatë ligji. Nga vendimi i saj nuk rezulton që ajo gjykatë të ketë shqyrtuar prova të reja, të ketë ripërcaktuar faktet e mosmarrëveshjes ose të ketë bërë rivlerësim të provave dhe nxjerrje të konkluzioneve të ndryshme nga gjykatat e faktit. Në vendimin e saj ajo gjykatë ka analizuar vlerësimin e bërë fakteve dhe provave nga ana e gjykatës së shkallës së parë, duke e konsideruar të drejtë atë arsyetim në raport me interpretimin e dispozitave materiale e procedurale. Pra Gjykata e Lartë, në rolin e saj si gjykatë ligji, ka ndërhyrë në këtë rast duke interpretuar ligjin procedural lidhur me faktin nëse deklarimet e dhëna para prokurorit ishin ose jo të detyrueshme për t'u marrë në shqyrtim nga gjykata civile referuar përcaktimeve të ndryshme që kishte ligji procedural penal në raport me atë civil. Në këtë kontekst nuk kemi të bëjmë me ripërcaktim provash, por me faktin nëse ato prova të mbledhur në kuadër të hetimit penal nga prokurori dhe të pa konfirmuara me një vendim përfundimtar janë apo jo të përdorshme në procesin civil

13. Po ashtu, në raport me konkluzionin e shumicës për mosmarrjen në analizë nga ana e Kolegjit Civil të faktit se ku kishte gabuar gjykata e apelit në lidhje me çmuarjen e provave,

evidentoj se, në kundërshtim nga vlerësimi i shumicës, ai kolegj në paragrafin 18 të vendimit e merr në shqyrtim dhe jep opinion për atë vendim në paragrafët vijues, duke konkluduar në paragrafin 26 dhe duke e konsideruar atë të gabuar.

14. Referuar arsyetimit të mësipërm, çmoj se procesi në këtë rast konsiderohet i rregullt, në kuptim të nenit 42 të Kushtetutës, për sa kohë Kolegji i Gjykatës së Lartë, mbi të njëjtat prova e fakte të vlerësuara në gjykimet e mëparshme, konkretisht në atë të shkallës së parë, ka vendosur të prishë vendimin e gjykatës së apelit duke lënë në fuqi vendimin e gjykatës së shkallës së parë, për shkak të zbatimit të gabuar të ligjit. Gjithashtu, duke pasur parasysh natyrën e gjykimit në Gjykatën e Lartë, vlerësoj se është i pashmangshëm referimi në provat gjyqësore për të interpretuar ligjin në përputhje me to.

15. Në përfundim të argumenteve të mësipërme, në vlerësimin tim, pretendimet e kërkueseve për cenimin e së drejtës për t'u gjykuar nga një gjykatë e caktuar me ligj janë të pabazuara, ndaj kërkesa duhej rrëzuar.

Anëtarë: Sonila Bejtja